

ПРАКСА УСТАВНОГ СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Припремила: др Марина М. Симовић¹

ПРАВО НА ЛИЧНУ СЛОБОДУ И БЕЗБЈЕДНОСТ

Не постоји кршење члана II/Зд) Устава Босне и Херцеговине и члана 5 став 1ц) и ст. 3 и 4 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода када су редовни судови дали довољно јасно образложење о неопходности да се продужи мјера притвора у поступку који је прописан законом, у којем је апеланту дата могућност да оспорава доказе битне за процјену законитости притвора, што је апелант у конкретном поступку и чинио.

Из образложења:

У вези са апелантовим наводима о повреди права на слободу и безбједност личности, Уставни суд подсјећа да је Европски суд за људска права (у даљем тексту: Европски суд) истакао да стандарди које намеће члан 5 став 1ц) Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: Европска конвенција) предвиђају да је постојање основане сумње да је лице лишено слободе починило кривично дјело које му се ставља на терет *conditio sine qua non* за одређивање или продужење притвора. Међутим, то након одређеног времена није довољно, већ мора да се процијени да ли за притвор постоје релевантни и довољни разлози (види Европски суд, *Trzaska против Пољске*, пресуда од 11. јула 2000. године, апликација број 25792/94, став 63).

Сходно даљњем ставу Европског суда, оправданост притвора зависи и од околности конкретног случаја које морају да буду такве да упућују на постојање општег (јавног) интереса који је тако важан и значајан да,

¹ Секретар Омбудсмена за дјецу Републике Српске

упркос пресумпцији невиности, претеже над принципом поштовања слободe појединца. Такође је наведено да ови стандарди не претпостављају да полиција, у вријеме хапшења, има довољно доказа који су потребни да би могла да се подигне оптужница. Управо је циљ испитивања осумњичене особе која је притворена по основу наведеног члана да се унаприједи даљња истрага - тако да потврде или одбаце конкретне сумње на којима се заснивало хапшење. Стога, како је указао Европски суд, чињенице које изазивају сумњу и које могу да буду довољне у вријеме лишавања слободe, не треба да буду истог нивоа као оне које су неопходне за одлуку у наредним фазама поступка, нпр. за подизање оптужнице (види Европски суд, *O'Harra против Уједињеног Краљевства*, пресуда од 16. октобра 2001. године, апликација број 37555/97, тачка 36). Међутим, што се тиче притвора, Европски суд је истакао да члан 5 став 1ц) захтијева да постоји „основана“ а не „искрена“ или *bona fide* сумња (види Европски суд, *Fox, Campbell и Hartley*, пресуда од 30. августа 1990. године, серија А, број 182, тачка 31). Уставни суд подсјећа и да поштовање члана 5 став 3 Европске конвенције захтијева да судска власт преиспита сва питања у вези с притвором, те да одлуку о притвору донесе позивајући се на објективне критеријуме предвиђене законом.

Уставни суд запажа да је Врховни суд о продужењу притвора одлучио након што је пред Окружним судом као првостепеним судом, у смислу члана 200 став 5 Закона о кривичном поступку Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ број 53/12), одржано рочиште на којем су саслушани апелант и други осумњичени и њихови браниоци у вези с приједлогом Тужилаштва да се продужи притвор. Даље Уставни суд запажа да су Окружни суд и Врховни суд, супротно апелационим наводима да основана сумња није утврђена, јасно презентирали доказе које је доставило Тужилаштво, уз приједлог да се продужи притвор на основу којих су Окружни суд и Врховни суд утврдили да постоји основана сумња. Уставни суд сматра, супротно апелационим наводима, да је у оспореним рјешењима дато врло јасно образложење на основу којих доказа је изведен закључак да постоји основана сумња да је апелант починио инкриминисане радње које су му стављене на терет као општег услова из члана 197 став 1 Закона о кривичном поступку Републике Српске за одређивање притвора, а које Уставни суд не сматра произвољним.

У односу на посебне разлоге за продужење притвора из члана 197 став 1 тачка б) Закона о кривичном поступку Републике Српске, Уставни

суд запажа да су у конкретном случају Окружни суд и Врховни суд, супротно апелационим наводима, утврдили да је, поред постојања основане сумње као опште претпоставке за продужење мјере притвора апеланту и другим осумњиченим, испуњен и други кумулативни услов, односно да у конкретном случају постоји колузиона опасност као притворски основ из члана 197 став 1 тачка б) Закона о кривичном поступку Републике Српске. С тим у вези, Уставни суд запажа да је Врховни суд (одлучујући о продужењу притвора за још три мјесеца) указао да се у конкретном случају ради о обимној и сложеној истрази која обухвата већи број осумњичених, да је потребно да се испита велики број свједока (до тада је био испитан 71 свједок, а након проширења истраге је потребно испитати преко 100 свједока), као и да су одређени свједоци - инспектори Министарства унутрашњих послова Републике Српске сагласно потврдили да је на њих вршен утицај од стране апеланта и других осумњичених. Уставни суд сматра да су Окружни суд и Врховни суд, доносећи рјешења о продужењу притвора, аргументовано образложили разлоге из којих произлази да постоје нарочите околности које указују да би апелант боравком на слободи могао ометати истрагу утицањем на свједоке.

У односу на притворске разлоге из члана 197 став 1 тачка г) Закона о кривичном поступку Републике Српске, Окружни суд и Врховни суд су истакли тежину дјела, дужи временски период извршења и бројност радњи, те чињеницу да су апелант и други осумњичени управо осумњичени за кривична дјела на чијем откривању и спречавању су били дужни да раде као овлашћена службена лица. Уставни суд даље запажа да је Врховни суд детаљно испитао и образложио постојање разлога због којих је остварена могућност примјене законске одредбе члана 200 став 3, при томе истичући тежину дјела посматрано кроз запријећену казну, као и разлоге за које је утврдио да представљају „нарочито важне разлоге“. У таквом закључку Врховног суда, с обзиром на чињенице конкретног предмета, Уставни суд не налази никакву произвољност, те сматра да околности конкретног случаја упућују да постоји важан и значајан општи интерес који претеже над начелом поштивања права на слободу појединца.

Уставни суд даље указује да члан 5 став 4 Европске конвенције предвиђа да лице лишено слободе хапшењем или притварањем има право на оспоравање законитости таквог лишавања слободе пред судом, односно пред судским органом који мора да буде независан и непристрасан и да има

надлежност да донесе обавезујућу одлуку која може да води и пуштању лица на слободу (види Европски суд, *De Wilde, Ooms u Versyp против Белгије*, пресуда од 18. новембра 1971. године, серија А, број 12, ст. 76 и 77 и *Исмоилов и други против Русије*, пресуда број 2947/06 од 24. априла 2008. године, став 145). Овај орган мора, такође, да пружи „процедуралне гаранције које су одговарајуће за конкретну врсту лишавања слободе“, а које нису „значајно мање“ од гаранција у кривичном поступку, кад лишавање слободе има за резултат дуготрајно затварање лица. Нарочито, ове гаранције подразумевају усмену расправу, уз правну помоћ у поступку у ком учествују обе стране, разматрање законитости притвора у најширем смислу, те одлуку која мора да буде донесена брзо.

Сходно судској пракси Европског суда, поступак који се води на основу члана 5 став 4 Европске конвенције у принципу треба, у највећој могућој мјери с обзиром на околности истраге која је у току, такође да задовољава основне захтјеве правичног суђења. Иако у националном праву овај захтјев може да се задовољи на различите начине, који год да се начин одабере потребно је да се обезбиједи да друга странка има увид у очитовања која су поднесена и да има стварну могућност да даје примједбе на њих (види, *mutatis mutandis*, пресуда у предмету *Brandstetter v. Austria* од 28. августа 1991. године, серија А, број 211, стр. 27, став 67 и *Garcia Alva v. Germany* од 13. фебруара 2001. године, пресуда број 23541/94). Принцип равноправности страна који се примјењује у *habeas corpus* поступцима подразумева да поступак мора да буде адверсаран (*Sanchez-Reisse против Швајцарске* [1986. год.] и *Wloch против Пољске* [2000. год.]). У том смислу, [апелант] мора да има приступ списима истражних органа који се користе за доношење одлуке о притвору прије суђења (*Lamy против Белгије* [1989. год.] и да добије све тужиочеве поднеске у вези с тим (*Niedbala против Пољске* [2000. год.]).

У контексту наведених ставова, Устави суд превасходно запажа, везано за апелантове наводе о повреди члана 37 став 1 д) Закона о кривичном поступку Републике Српске, да се није радило о ситуацијама да је судија „у истом предмету учествовао у доношењу одлуке која се побија правним лијеком“. Чињеница да су поједине судије учествовале у доношењу рјешења о продужењу притвора или у жалбеном поступку, у конкретном случају не покрећу питања према наведеном члану будући да исте судије нису учествовале у доношењу одлуке, као и у поступку у којем се та одлука побија правним лијеком. Затим, Уставни суд

примјећује да у конкретном случају, за разлику од наведених предмета Европског суда, у којим је утврђена повреда члана 5 став 4 Европске конвенције, у конкретном случају апеланту су достављени приједлози Тужилаштва да се продужи притвор прије одржавања рочишта, у складу са захтјевом конкретног поступка за хитно поступање. Уз то, Уставни суд запажа да је пред Окружним судом поводом оба захтјева Тужилаштва да се продужи притвор - одржано рочиште на којем су апелант и његов бранилац, као и остали осумњичени и њихови браниоци имали могућност да оспоравају наводе Тужилаштва везане за продужење притвора, што су и чинили. Осим тога, апелантова одбрана је након тога подносила жалбе против рјешења којима је апеланту продужен притвор, о којима је одлучивало вијеће у складу с одредбама члана 200 ст. 2 и 3 Закона о кривичном поступку Републике Српске.

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине, број АП 5223/13 од 24. априла 2014. године)

ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ**Доказивање индицијама**

Не постоји кршење права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода у ситуацији када Уставни суд није нашао ништа што би указивало да је доказни поступак вођен на апелантову штету и када индиције у конкретном случају творе чврст затворени круг који не оставља сумњу у кривицу апеланта за кривично дјело убиства за које је проглашен одговорним и осуђен.

Из образложења:

У односу на апелантове наводе да су редовни судови своју одлуку утемељили на индицијама које не творе чврст и затворен круг, Уставни суд подсјећа да доказивање посредним доказима - индицијама није, само по себи, противно принципима правичног суђења из члана 6 став 1 Европске конвенције. Међутим, за доказивање индицијама вриједи правило да индиције морају дјеловати као чврст затворен круг који допушта само један закључак у односу на релевантну чињеницу, те да објективно потпуно искључе могућност другачијег закључка у односу на исту чињеницу. Дакле, чињенице утврђене посредним доказима морају бити несумњиво утврђене и међусобно чврсто и логички повезане, тако да упућују на једини могући закључак да је управо оптужени починио кривично дјело које му се ставља на терет. Такође, проведени посредни докази морају бити у потпуном складу и представљати не збир доказа, већ систем индиција који ће у свом склопу и повезаности искључити сваку другу могућност од оне коју је утврдио првостепени суд (види одлуке Уставног суда, број АП 661/04 од 22. априла 2005. године, објављена у „Службеном гласнику БиХ“ број 44/05; број АП 5/05 од 14. марта 2006. године, објављена у „Службеном гласнику БиХ“ број 49/06 и број АП 2650/05 од 12. септембра 2006. године, објављена у „Службеном гласнику БиХ“ број 9/07). Осим тога, Уставни суд подсјећа да је редовни суд дужан савјесно оцијенити све доказе појединачно и у вези с осталим доказима, па онда на основу такве брижљиве оцјене извести закључак да ли је нека чињеница доказана.

У вези с наведеним, Уставни суд сматра да у конкретном случају анализа свих изведених доказа није изостала, већ да су редовни судови у својим пресудама у потпуности описали процес појединачне оцјене доказа,

посредних и непосредних, и њиховог довођења у међусобну везу и извођење закључка да је апелант починио кривично дјело које му се ставља на терет. Наиме, из образложења оспорених пресуда произлази да су редовни судови, супротно апелационим наводима, закључак о постојању кривичног дјела и апелантове кривице засновали на изјавама свједока А.Б., затим полицајца који је до амбуланте пратио убијеног, исказу сина убијеног, као и исказима других у пресудама поименично наведених свједока који су имали, прије свега, непосредно сазнање о предметном догађају, затим на извршеним бројним вјештачењима, реконструкцији догађаја, као и у пресудама прецизираним материјалним доказима, који сви упућују на закључак да је апелант починио кривично дјело које му је стављено на терет и за које је осуђен.

При том, Уставни суд има у виду, као што су и редовни судови образложили, да су изјаве свих свједока у додирним, битним, елементима сагласне и поткријепљене налазима и мишљењима вјештака и другим наведеним материјалним доказима. Дакле, редовни судови су на основу свеукупне анализе бројних изведених доказа, не остављајући неразјашњеном нити једну релевантну чињеницу, извели закључак који не оставља сумњу у то да је апелант починио предметно кривично дјело. Уставни суд сматра да образложења које су у вези с тим дали редовни судови - задовољавају стандарде права на правично суђење, па да су, с тим у вези, неосновани наводи апеланта о непостојању чврстог и затвореног круга везаног за индиције.

У погледу навода апелације који се односе на произвољност у оцјени доказа, Уставни суд подсјећа да је ван његове надлежности процјењивање квалитета закључака судова у погледу оцјене доказа, уколико се ова оцјена не доима очигледно произвољном. Исто тако, Уставни суд се неће мијешати у начин на који су редовни судови усвојили доказе као доказну грађу. Уставни суд се неће мијешати у ситуацију када редовни судови повјерују доказима једне стране у поступку - на основу слободне судијске оцјене. То је искључиво улога редовних судова, чак и када су изјаве свједока на јавној расправи и под заклетвом супротне једна другој (види Европски суд, *Doorson protiv Холандије*, пресуда од 6. марта 1996. године, објављена у Извјештајима, број 1996-II, став 78). Уставни суд наглашава да, при томе, редовни суд није везан ни ограничен посебним формалним доказним правилима, али да слободна оцјена доказа захтијева образложење, како сваког доказа појединачно, тако и свих доказа заједно, те довођење свих проведених доказа у узајамну логичну везу.

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине, број АП 2366/11 од 10. априла 2014. године)

ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ**Приговор застарјелости**

Не постоји повреда права на правично суђење из члана II/3e) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода када у околностима конкретног случаја нема ништа што би упутило на закључак да су редовни судови произвољно тумачили и примијенили материјално право, те када су закључили да је основан приговор застарјелости који је истакао тужени, а због чега су као неоснован одбили тужбени захтјев апеланције која ничим није учинила могућим и вјероватним да није била у могућности искористити расположива правна средства и тако утицати на прекид застарјелости.

Из образложења:

Уставни суд најприје указује да је Европски суд у предмету *Лончар против Босне и Херцеговине* (види, Европски суд, апликација број 15835/08, одлука о допустивости од 24. фебруара 2014. године, доступна на: <http://hudoc.echr.coe.int>) разматрао став редовних суда да рат не представља несавладиву препреку за остваривање судске заштите, тј. подношење тужбе, да је постојала могућност подношења тужбе и ненадлежном суду, те најзад чињеницу да судови у Федерацији БиХ и Републици Српској различито тумаче чињеницу да ли рат представља несавладиву препреку.

У цитираном предмету Европског суда апликант је тврдио да је одбијање његовог туженог захтјева који се тичао радног спора, због чињенице да није поднио тужбу у законом прописаном року за остваривање и заштиту права из радног односа, представља повреду његовог права на приступ суду у смислу члана 6 став 1 Европске конвенције. Апликант, који је у релевантном периоду боравио у Њемачкој, поред осталог, тврдио је да му је приступ било којем суду у БиХ у периоду од 1992. до 1995. године био немогућ, да у овом периоду није функционисао ни поштански саобраћај, као и да је у одлуци која је била предмет оспоравања његовом тужбом, у поуци о правном лијеку, било наведено да је надлежан суд за подношење тужбе суд у Сарајеву (види, став 35). Влада је, оспоравајући апликантове наводе, истакла да су судови у Сарајеву, као и другим градовима у БиХ током

1992. до 1995. године радили, те да је апликант могао поднијети тужбу било којем суду у БиХ, путем поште или посредством пуномоћника, а у складу са Уредбом са законском снагом о примјени Закона о редовним судовима за вријеме непосредне ратне опасности или за вријеме ратног стања. Такође, Влада је указала да је чланом 21 Закона о парничном поступку који се примјењивао у релевантном периоду било регулисано да суд који прими тужбу у погледу које није надлежан - има обавезу да је региструје и прослиједи надлежном суду. Најзад, указано је да други градови у БиХ, са мањим изузетцима, нису били под тоталном блокадом у релевантном периоду као што је то било Сарајево (види, став 36).

У вези са апликативним тврдњама да му је приступ судовима у БиХ био немогућ због рата, па да у овом периоду није могао тећи законски рок за подношење тужбе, Европски суд је указао (став 41) да је редовни суд пажљиво размотрио ове апликантове разлоге, као и законске одредбе које су се примјењивале у релевантном периоду а којим је био регулисан приступ суду, сходно чему је и закључио да је апликант имао стварну и правну могућност да поднесе тужбу суду у БиХ у релевантном периоду, као и да је овај став редовног суда потврђен и од Уставног суда. По оцјени Европског суда, ни одлука редовног суда ни Уставног суда не могу се сматрати арбитрарним или необразложеним. Даље, оцјењујући пропорционалност закона, Европски суд је (види, став 42) истакао да је, према релевантним прописима, сваки суд био обавезан да прими било коју тужбу, без обзира на надлежност, да је региструје и, ако је потребно, достави надлежном суду. С тим у вези је указано и на Уредбу са законском снагом о роковима у судским и управним поступцима за вријеме непосредне ратне опасности и ратног стања, а којим је изричито било регулисано да законски рокови за подношење тужбе не теку за оне који су били у оружаном снагама или су обављали дужност од посебног значаја за одбрану земље.

Слиједом наведеног, Европски суд је закључио (став 43) да је очигледно да је 28 судова првог степена у различитим градовима радило током 1992. до 1995. године, као и да су примали различите тужбене захтјеве у том периоду, укључујући и оне који су се тицали и радних спорова. Чињеница да се ни у једном од тих случајева није радило о тужиоцу који се, у вријеме подношења тужбе као што је био апликантов случај, налазио ван земље, према ставу Европског суда, сама по себи је недовољна за закључак да је апликант био ослобођен дужности да благовремено поднесе тужбу. Даље, указано је да је Сарајево било блокирано за вријеме рата, али и да су

у другим градовима радили поштански уреди. Стога, указано је да је апликант пропустио да искористи постојеће правне лијекове у оквиру судског система који су евидентно функционисали током рата.

Европски суд је оцијенио (став 44) да је у конкретном случају без значаја чињеница да се у Републици Српској различито рачунају законски рокови. С тим у вези је указано да сваки ентитет има властити судски систем за грађанске спорове и различито законодавство које га регулише.

Најзад, Европски суд је (став 45), имајући у виду наведено, а узимајући у обзир легитимни циљ којем служе законски рокови за подношење тужбе и слободу процјене која се признаје држави у регулисању права на приступ суду, закључио да у околностима конкретног случаја апликант није трпио непропорционално ограничење права на приступ суду и да није повријеђен члан 6 став 1 Европске конвенције.

Уставни суд сматра да се разлози и образложења из цитираног предмета Европског суда у потпуности могу примјенити и у околностима конкретног случаја. Наиме, Уставни суд указује да је у конкретном случају апелантицин тужбени захтјев за поновно одређивање новчане ренте одбијен као неоснован, јер су Кантонални суд и Општински суд закључили да је основан приговор застарјелости потраживања који је истакао тужени. У конкретном случају апелантица је тражила поновно одређивање новчане ренте, као накнаде штете, коју јој је тужени био обавезан плаћати правноснажном пресудом надлежног суда сваког мјесеца у означеноме новчаном износу. Из образложења оспорених пресуда произлази да је утврђено да је тужени посљедњи пут ову обавезу измирио 1. маја 1992. године, а након чега више није вршио уплату. Сходно наведеном, с обзиром на то да апелантицино најстарије неиспуњено потраживање потиче од 1. маја 1992. године, а да је тужбу поднијела 17. марта 2004. године, Општински суд је навео да је протекао рок од 11 година, дакле, да је наступила застара самог права, па је примјеном члана 373 ст. 1 и 2 Закона о облигационим односима („Службени лист СФРЈ“ бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89; „Службени лист РБиХ“ бр. 2/92, 13/93 и 13/94 и „Службене новине Федерације БиХ“ број 29/03) тужбени захтјев одбио. Уставни суд указује, а исто су истакли редовни судови, да је наведеном одредбом регулисано да само право из кога проистичу повремена потраживања застаријева за пет година, рачунајући од доспјелости најстаријег неиспуњеног потраживања послије којег дужник није вршио давања, а ставом 2 истог члана да кад застари право из ког проистичу повремена потраживања, повјерилац губи право не само да зах-

тијева будућа повремена давања него и повремена давања која су доспјела прије ове застарјелости.

Анализирајући апелационе наводе и закључке оспорених пресуда, код неспорне чињенице да је од посљедњег давања (1. маја 1992. године) до подношења тужбе прошао рок од 11 година, а имајући у виду да апелантица не наводи нити један разлог или доказ који би упутио на закључак да није била у могућности да тужбу поднесе и ненадлежном суду и да тако утиче на прекид тока застарјелости, те имајући у виду закључак Европског суда у предмету *Лончар* - Уставни суд не може прихватити апелантицине аргументе о „несавладивим препрекама“. Сходно наведеном, произлази да је апелантица „пропустила да искористи постојеће правне лијекове у оквиру судског система који су евидентно функционисали током рата“ (види, већ цитирани *Лончар*, став 43), па је правилан став првостепеног суда, који је прихватио и другостепени суд, да је протекао рок од 11 година у смислу члана 383 Закона о облигационим односима.

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине, број АП 1526/11 од 10. априла 2014. године)

ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ

Образложење пресуде

Не постоји повреда права на правично суђење из члана II/3e) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода када су редовни судови релевантне одредбе материјалног права примијенили на начин који не оставља утисак произвољности, те када у образложењима оспорених пресуда нису изостали разлози и образложења који не доводе у питање стандард „образложена пресуда“ у смислу права на правично суђење.

Из образложења:

Уставни суд подсјећа да члан 6 став 1 Европске конвенције обавезује судове, између осталог, да образложе своје пресуде. Ова обавеза, међутим, не може бити схваћена као обавеза да се у пресуди изнесу сви детаљи и дају одговори на сва постављена питања и изнесене аргументе (види Уставни суд, одлуке бр. У 62/01 од 5. априла 2002. године и АП 352/04 од 23. марта 2005. године). Мјера у којој ова обавеза постоји зависи од природе одлуке (види Европски суд, *Ruiz Torija против Шпаније*, пресуда од 9. децембра 1994. године, серија А број 303-А, став 29). Када је у питању одлука вишег суда, довољно је да образложење одлуке садржи слагање с утврђењем нижестепеног или суда који суди тако што ће виши суд у образложење своје одлуке инкорпорисати или упутити на разлоге и образложења нижестепеног суда или на други начин указати да се слаже с њима (види Европски суд, *Garcia Ruiz против Шпаније*, 1999-I, 31 EHRR589 GC). Када се ради о одлуци вишег суда, суштински захтјев је да виши суд укаже да је размотрио питања истакнута у жалби која су била од суштинског значаја; да је, у случају неслагања с одлуком нижестепеног суда, неслагања засновао на његовој процјени (види Европски суд, *Helle protiv Finske*, 1997-VIII, 26 EHRR 159) и да жалбу није одбио, а да је претходно није размотрио (види Европски суд, *Lindner u Hammermayer против Румуније*, HUDOC, 2002).

У конкретном случају Уставни суд примјећује да је Окружни суд у образложењу своје одлуке најприје указао на чињенично утврђење првос-

тепеног суда које је било релевантно за правилно разрјешење конкретног спора, те садржај и анализу релевантних одредби материјалног права које се тичу спорног односа. На темељу наведеног, а указујући на доказе проведене у току поступка, Окружни суд је закључио да је првостепени суд правилно расправио и утврдио чињенице релевантне за разрјешење конкретног спора на које је правилно примијенио материјално право. Према наведеном, а имајући у виду наведене принципе Европског суда и Уставног суда у погледу стандарда образложене пресуде, Уставни суд није могао прихватити као основу апелантинину тврдњу да је Врховни суд погрешно закључио да је правилна и законита пресуда Окружног суда и поред недостатака који се, како тврди, тичу њеног образложења.

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине, број АП 2684/10 од 28. марта 2014. године)

ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ

Приватизација предузећа

Не постоји повреда права на правично суђење из члана II/3e) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода када је на чињенично стање утврђено у поступку пред надлежним органом и судом примијењено материјално право на начин који није арбитран.

Из образложења:

С обзиром на то да је ревизија одређена у односу на „Н.“ Ч., а да из образложења оспорених одлука произилази да постоји рјешење о ревизији у односу на апеланта, неоснована је апелантова тврдња да већ постоји рјешење о истој правној ствари. Даље, с обзиром на то да је неспорно утврђено да су апелант и „Н.“ М. поднијели почетни биланс и програм приватизације у којим су исказали иста права, ствари, обавезе и капитал, наведена документа не могу да се сматрају одобреним у смислу члана 9 став 3 Закона о приватизацији предузећа („Службене новине Федерације БиХ“ бр. 27/97, 8/99, 32/00, 45/00, 54/00, 61/01, 27/02, 33/02, 28/04 и 44/04) све док се не одреди начин располагања спорном имовином у складу са чланом 3 Закона о почетном билансу стања предузећа и банака („Службене новине Федерације БиХ“ бр. 12/98 и 40/99).

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине, број АП 3346/09 од 20. децембра 2012. године)

ПРАВО НА ДОНОШЕЊЕ ОДЛУКЕ У РАЗУМНОМ РОКУ

Постоји кршење права на доношење одлуке у разумном року из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода у предмету извршења правноснажне одлуке суда који је хитне природе када надлежни судови у периоду од 10 година нису донијели коначну одлуку о захтјеву за извршење, а за такво пролонгирање судови нису дали било какве разлоге.

Из образложења:

Уставни суд указује да право на рад, те право на плату и право на пензијско и здравствено осигурање није загарантовано Уставом Босне и Херцеговине, нити Европском конвенцијом, која се сходно члану II/2 Устава Босне и Херцеговине директно примјењује у Босни и Херцеговини. Међутим, у Анексу I тачка 8 Устава Босне и Херцеговине - Додатни споразуми о људским правима који ће се примјењивати у Босни и Херцеговини, између осталог је наведен и Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима (из 1966. године), гдје је у чл. 6 и 7 загарантовано право на рад и право на уживање повољних услова рада, а у члану 9 право на социјално осигурање. Уживање овог права без дискриминације је гарантовано чланом II/4 Устава Босне и Херцеговине - „Недискриминација“. С обзиром на то да апелант не наводи да је дискриминисан у уживању права на рад и права на пензијско и здравствено осигурање, а таква дискриминација није очигледна из чињеница које је апелант предочио, Уставни суд је закључио да је у овом дијелу апелација недопуштена, јер је *ratione materiae* инкомпатибилна с Уставом Босне и Херцеговине.

Уставни суд запажа да се у конкретном случају ради о апелантовом захтјеву да се у извршном поступку омогући извршење правноснажне и извршне пресуде, па је члан 6 став 1 Европске конвенције примјенљив у овом предмету. У вези с тим наводима, Уставни суд запажа да је апелант покренуо извршни поступак 12. маја 2000. године, а тај поступак до дана доношења ове одлуке није окончан. Сходно томе, предметни извршни поступак траје скоро 10 година.

Уставни суд понавља да сходно конзистентној пракси Европског суда и Уставног суда, разумност дужине трајања поступка мора да се цијени у

свјетлу околности појединог предмета, водећи рачуна о критеријумима који су успостављени судском праксом Европског суда: сложености предмета, понашању страна у поступку и надлежног суда или других јавних власти, те о значају коју конкретна правна ствар има за апеланта (види Европски суд, *Микулић против Хрватске*, апликација број 53176/99 од 7. фебруара 2002. године, Извјештај број 2002-I, став 38).

Уставни суд запажа да је извршни поступак хитне природе и стога захтијева додатну ажурност суда у односу на његову законску обавезу да извршни поступак проведе без непотребних одуговлачења и застоја. Даље, с обзиром на врсту и природу конкретне правне ствари, Уставни суд сматра да се не ради о сложеном извршном поступку.

Даље, Уставни суд запажа да ни након скоро 10 година откако је апелант поднио приједлог за извршење, надлежни судови нису донијели коначну одлуку у предметном извршном поступку. Уставни суд даље запажа да је до овакве ситуације дошло због различитих правних схватања судова о томе да ли је дозвољено извршење законито. Уставни суд сматра да није његов задатак да улази у ово питање и начин на који ће се извршни поступак у конкретној правној ствари окончати. Међутим, Уставни суд сматра да апелантова немогућност да дође до коначне одлуке у вези са захтјевом за извршење у периоду од 10 година - свакако представља кршење принципа „разумног рока“ из члана 6 став 1 Европске конвенције. Стога, Уставни суд сматра да је Општински суд, пред којим је предметни поступак у току у вријеме доношења ове одлуке, дужан да без одлагања оконча тај поступак на један од начина који су прописани одредбама Закона о извршном поступку Федерације Босне и Херцеговине („Службене новине Федерације БиХ“ бр. 32/03, 52/03 и 39/06), при чему Уставни суд не прејудицира каква ће та одлука у суштини бити.

Поред тога, Уставни суд примјећује да Општински суд и Кантонални суд у својим одговорима на апелацију нису пружили никакве аргументе којима би покушали да оправдају чињеницу да предметни поступак није окончан већ скоро 10 година, а с друге стране, Уставни суд није могао да утврди да је у конкретном случају апелант на било који начин допринио дужини поступка.

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине, број АП 2821/07 од 14. априла 2010. године)

Постоји повреда права на правичан поступак у односу на доношење одлуке у разумном року из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода у ситуацији када је предметни поступак, који се према мишљењу Уставног суда не може сматрати особито сложеним, трајао девет година и око десет мјесеци, при чему је допринос Општинског суда и Кантоналног суда одлучујући за дужину трајања поступка, те када ти судови нису дали разлоге који би се могли сматрати разумним и објективним оправдањем за овако дуго трајање поступка.

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине, број АП 1416/08 од 13. октобра 2010. године)

ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ И ПРАВО НА ДЈЕЛОТВОРАН ПРАВНИ ЛИЈЕК

Није било кршења апелантовог права на правично суђење из члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода у ситуацији кад је предметни поступак проведен у складу са релевантним одредбама Изборног закона БиХ, Закона о управном поступку, те Закону у управним споровима и када апеланту ни на који начин није било ускраћено нити једно његово право, нити су га Централна изборна комисија Босне и Херцеговине, односно Суд БиХ на било који начин онемогућили да користи своја права.

Из образложења:

Темељно питање о којем Уставни суд треба усвојити став тиче се примјењивости члана II/3е) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 Европске конвенције. То значи да Уставни суд треба одговорити на питање да ли се у конкретном случају ради о „кривичној“ оптужби против апеланта. Апелант је, како произлази из документације достављене Уставном суду, кажњен за радње које су у Изборном закону БиХ класификоване као повреде правила понашања.

Уставни суд напомиње да је приликом примјењивости члана 6 став 1 Европске конвенције у предмету број АП 952/05 (види Одлуку о допустивости и меритуму, број АП 952/05 од 8. јула 2006. године, објављена у „Службеном гласнику БиХ“ број 87/06) анализирао иста правна питања и закључио да је члан 6 Европске конвенције примјењив, без обзира на то што се не ради о оптужби која је класификована као кривична. Уставни суд је у тој одлуци утврдио да се норме којима су прописане повреде правила понашања у изборном процесу односе практично на све грађане, имају општи карактер и не примјењују се само на неку специфичну групу или професију, а дисциплинске санкције се углавном установљавају како би се осигурало да припадници одређених група поштују одређена правила. Сврха кажњавања за повреде правила понашања у конкретном случају је усмјерена на спречавање новинара да обављају свој посао у складу с правилима професије и изборним правилима (члан 7.3 став 1 тачка 3 Изборног закона БиХ). Из наведеног произлази да је Уставни суд надлежан да испита

јесу ли у поступку у којем је апеланту изречена санкција поштовани стандарди права на правично суђење.

Уставни суд запажа да из образложења оспорених одлука произлази да је Централна изборна комисија Босне и Херцеговине (ЦИК) у складу с овлаштењима из чл. 6.2 став (1) и 6. 6 став (1) Изборног закона БиХ („Службени гласник БиХ“ бр. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 4/04, 20/04, 25/05, 77/05, 11/06 и 32/07) и члана 115 став (1) Закона о управном поступку Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ“ бр. 29/02, 12/04 и 88/07) покренула по службеној дужности поступак утврђивања одговорности апеланата, јер је другоапелант учествујући у дебатној емисији „Одговорите људима“ Федералне телевизије изговорио реченице обраћајући се предсједнику „Наше странке“, а које је ЦИК оцијенила као језик који би некога могао навести или подстакнути на насиље или ширење мржње - прекршио правила понашања у изборној кампањи из члана 7.3 став 1 тачка 7 Изборног закона. Из приложених доказа произлази да је ЦИК по службеној дужности покренула поступак - за шта је имала законски основ утемељен на одредби члана 6.6 став (1) Изборног закона БиХ.

Уставни суд запажа да је на темељу проведених доказа ЦИК неспорно утврдила да је другоапелант прекршио правила понашања у изборној кампањи из члана 7.3 став (1) тачка 7) Изборног закона Босне и Херцеговине, због чега је апелантима на основу члана 6.7 тачка 1 и примјеном члана 19.9 став (1) тачка ј) и став (4) наведеног закона, изречена новчана казна у износу од 7.000 КМ, односно 3.000 КМ. Будући да апелант у суштини понавља наводе које је током поступка већ истицао и о којима су се и ЦИК и Суд БиХ у образложењима својих одлука довољно јасно и аргументовано изјаснили, Уставни суд сматра да се дата образложења у околностима конкретног случаја не чине произвољним. Уз то, апелант ни у апелацији није понудио релевантне доказе којим би поткријепио своје наводе из апелације.

Уставни суд подсјећа да је приликом одлучења имао у виду праксу Уставног суда и Европског суда на коју се апелант у апелацији позвао, али да она није примјенљива у конкретном случају због тога што је предметни поступак проведен у свему у складу с релевантним одредбама Изборног закона БиХ, Закона о управном поступку и Закону о управним споровима и када су у поступку апелантима пружене све гаранције које пружа члан 6 став 1 Европске конвенције.

У вези с наводима апеланата о кршењу права на дјелотворан правни

лијек из члана 13 Европске конвенције, Уставни суд указује на то да апеланти нису експлицитно навели у вези с којим правима сматрају да постоји кршење права из члана 13 Европске конвенције. Међутим, из апелације се може закључити да се наводи о кршењу овог права доводе у везу с правом на правично суђење. У вези с тим, Уставни суд запажа да су апеланти имали могућност и да су користили правне лијекове који су им били на располагању (жалба против одлуке ЦИК-а). Чињеница да је Суд БиХ, рјешавајући о жалби, донио одлуку којом апеланти нису задовољни, не може водити закључку о томе да правни лијекови не постоје или да нису дјелотворни. Стога, Уставни суд сматра да у конкретном случају нема кршења права на дјелотворан правни лијек из члана 13 Европске конвенције у вези с правом на правично суђење.

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине, број АП 5785/10 од 10. априла 2014. године)

ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ И ПРАВО НА ИМОВИНУ

Не постоји повреда права на правично суђење и права на имовину из члана II/3e) и к) Устава Босне и Херцеговине и члана 6 став 1 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода и члана 1 Протокола број 1 уз ову конвенцију када су редовни судови, примјеном одредби о застарјелости потраживања које су јасне, недвосмислене и доступне, одбили тужбени захтјев апеланата за накнаду штете при чему су навели јасна и аргументована образложења, а у околностима конкретног случаја не постоји ни нешто друго што би упутило на закључак да је примјена права приликом доношења оспорених пресуда била произвољна.

Из образложења:

Уставни суд запажа да су редовни судови, приликом одлучивања о захтјеву за накнаду штете, имали у виду неспорну чињеницу да је апелантима штета настала 1992. године, у вријеме ратних дејстава у БиХ. Затим су, одлучујући о истакнутом приговору застаре потраживања, редовни судови навели релевантне одредбе Закона о облигационим односима („Службени лист СФРЈ“ бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89 и „Службени гласник Републике Српске“ бр. 17/93 и 3/96), изводећи закључак да су апеланти тужбу ради накнаде штете поднијели ван рокова (субјективног и објективног) прописаних у члану 376 ст. 1 и 2, односно да им је у смислу одредбе из члана 360 овог закона престало право да захтијевају испуњење обавезе. Судови су у оспореним одлукама појаснили да је објективни рок од пет година почео тећи укидањем ратног стања и непосредне ратне опасности 19. јуна 1996. године (Одлуком Народне скупштине Републике Српске), а да су апеланти тужбу суду поднијели 31. јула 2006. године, дакле, по истеку више од десет година након што су се стекли услови да захтијевају накнаду штете. С обзиром на то да су апеланти тужбу поднијели након протеча петогодишњег рока, у ком оквиру је и субјективни рок од три године (сазнање за штету и починиоца из члана 376 став 1), престало је њихово право да судским путем захтијевају испуњење обавезе како је прописано у одредби члана 360 Закона о облигационим односима.

Апеланти су указали да им је оспореним пресудама повријеђено и право на имовину. С обзиром на то да повреду овог права темеље на иден-

тичним наводима (погрешној примјени материјалног права) који су већ детаљно испитани у овој одлуци и оцијењени неоснованим у односу на право на правично суђење, Уставни суд сматра да нема потребе да их посебно испитује у односу на право на имовину из члана II/3к) Устава БиХ и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију, те закључује да су и апелациони наводи о повреди овог права, такође, неосновани.

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине, број АП 306/11 од 10. априла 2014. године)

КАЖЊАВАЊЕ САМО НА ОСНОВУ ЗАКОНА

Не постоји повреда права из члана 7 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода будући да редовни судови нису широко тумачили кривични закон на штету апеланата. Такође, апеланти су без икакве сумње из садржаја одредбе члана 142 став 1 Кривичног закона СФРЈ могли схватити које кривичне радње и пропусти су их могли учинити кривично одговорним.

Из образложења:

Имајући у виду наводе апеланата, Уставни суд подсјећа да члан 7 Европске конвенције обједињује начело да само закон може установити кривично дјело и прописати казну (*nullum crimen, nulla poena sine lege*). Због тога, први задатак суда јесте провјерити да ли је, у вријеме када је оптужени починио радњу која је довела до оптуживања и кажњавања, била на снази одредба домаћег или међународног права која је такав акт чинила кажњивим.

Истовремено, члан 7 Европске конвенције забрањује, прво: ширење подручја примјене постојећих кривичних дјела на радње које раније нису биле кривична дјела и, друго: широко тумачење кривичног закона на штету оптуженог, на примјер, аналогijом (види, Европски суд, *Соме и други против Белгије*, апликација бр. 32472/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96, 33210/96 и 145, ЕCHR 2000-VII).

У предмету *Kokkinakis против Грчке* (серија А број 260-А, стр. 22, став 52) Европски суд је тумачио члан 7 Европске конвенције тако да тај члан није ограничен на забрану ретроактивне примјене кривичног закона на апликантову штету, већ тај члан, много уопштеније, садржи начело да само закон може установити постојање кривичног дјела и да само закон може прописати казну (*nullum crimen, nulla poena sine lege*), као и начело да се кривични закон не смије широко тумачити на штету оптуженог. У наведеном предмету Европски суд је посебно истакао да је овај захтјев члана 7 Европске конвенције задовољен када појединац из садржаја релевантне одредбе, уколико је потребно и уз помоћ тумачења суда, може схватити које кривичне радње и пропусти га могу учинити кривично одговорним.

Разматрајући наводе апеланата у контексту наведеног, Уставни суд не види никакву произвољност, нити широко тумачење кривичног закона

на штету апеланата од редовних судова у смислу члана 7 Европске конвенције. Такође, према мишљењу Уставног суда, апеланти су без икакве сумње из садржаја одредбе члана 142 став 1 Кривичног закона СФРЈ („Службени лист СФРЈ“ бр. 44/76, 36/77, 56/77, 34/84, 37/84, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90 и 45/90) могли схватити које кривичне радње и пропусти су их могли учинити кривично одговорним.

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине, број АП 2152/09 16. јануара 2013. године)

ПРАВО НА ДОМ И ПРАВО НА ИМОВИНУ

Не постоји кршење права на дом из члана II/3ф) Устава Босне и Херцеговине и члана 8 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, нити права на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију када је мијешање јавних власти у апелантово право на дом и право на имовину засновано на закону и ради постизања легитимног циља, а при томе није нарушен ни принцип пропорционалности између апелантовог права и законитог циља којем се тежи.

Из образложења:

Приликом разматрања да ли је повријеђен члан 8 Европске конвенције, Уставни суд првенствено мора утврдити представља ли предметни стан апелантов „дом“ у смислу значења члана 8 став 1 Европске конвенције, а затим да ли оспорена одлука представља „мијешање“ јавних власти у поштовање апелантовог права на дом. У конкретном случају, Уставни суд запажа да је апелант, након закључења уговора о купопродаји предметног стана, у току 1997. године уселио у тај стан. С обзиром на то да апелант живи у предметном стану од 1997. године, Уставни суд сматра да тај стан представља његов дом у смислу члана 8 Европске конвенције. Такође, Уставни суд сматра да је оспореном одлуком дошло до мијешања у апелантово право на дом, будући да је њоме наложено апеланту да исели из предметног стана, те да тај стан преда тужиоцу у посјед.

С обзиром на то да је мијешање у апелантово право „законито“ у смислу стандарда Европске конвенције, Уставни суд као сљедеће треба испитати да ли мијешање у апелантово право на дом има легитиман циљ од јавног или општег интереса. У вези с тим, Уставни суд наглашава да је оспорена одлука, којом је наложено апеланту да исели из предметног стана и да тај стан преда тужиоцу у посјед, донесена у складу са одредбама члана 43 Закона о својинскоправним односима („Службене новине Федерације Босне и Херцеговине“ бр. 6/98 и 29/03), те да као таква несумњиво има циљ заштиту права власника у односу на остала лица код којих се налази ствар која је предмет својине. Стога, Уставни суд сматра да заштита права власника, сходно одредбама члана 43 Закона о својинскоправним односима, несумњиво има легитиман циљ од јавног или општег интереса.

Коначно, Уставни суд треба испитати да ли је мијешање у апелантово право на дом неопходна мјера у демократском друштву, што имплицира потребу да се утврди постојање равнотеже између права појединца и јавног интереса - путем примјене принципа пропорционалности. У вези с тим, Уставни суд сматра да јавни или општи интерес који се огледа кроз заштиту права власника и досљедну примјену релевантних законских одредаба које регулишу то питање - без сумње претеже над апелантовим правом да и даље буде у посједу предметног стана, поготово што апелант у предметном поступку није доказао да у односу на предметни стан има било какво право засновано на закону. Имајући у виду наведено, Уставни суд сматра да оспорена одлука којом је апеланту наложено да исели из предметног стана и да тај стан преда тужиоцу у посјед - представља „легитиман циљ у јавном или општем интересу“, односно неопходну мјеру у демократском друштву ради заштите права и слобода других у смислу члана 8 став 2 Европске конвенције, тј. у конкретном случају ради заштите права тужиоца као власника предметног стана.

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине, број АП 3905/09 од 30. јануара 2013. године)

ПРАВО НА ИМОВИНУ

Не постоји повреда права на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију конвенције за заштиту људских права и основних слобода када апелантов захтјев, истакнут у поступку пред редовним судовима, не представља „леgitимно очекивање“ засновано на закону.

Из образложења:

Уставни суд подсјећа да је слично чињенично и правно питање већ разматрао у одлукама о допуствости број АП 2534/07 од 8. септембра 2009. године и АП 3191/07 од 17. децембра 2009. године (доступне на веб-страници Уставног суда www.ustavnisud.ba). У наведеним предметима апелантима је за експроприсане непокретности додијељена накнада у новчаном износу, те је утврђено да им припада законска затезна камата почев од дана доношења првостепеног рјешења, и то под условима и по каматној стопи предвиђеним чланом 277 Закона о облигационим односима („Службени лист СФРЈ“ бр. 29/78, 39/85 и 57/89). Уставни суд је у наведеним одлукама закључио да „доношењем оспорених одлука није дошло до мијешања у имовину апеланата, будући да је апелантима за утврђени новчани износ накнаде за експроприсане непокретности додијељена камата у складу са релевантним законом“.

Из наведеног произилази да је очигледно да у околностима конкретног случаја, а према релевантним одредбама Закона о облигационим односима, није постојала могућност да се апеланту на досуђени износ накнаде за експроприсане непокретности досуде камате, како захтијева апелант, од 23. јула 2004 године, као дана када је корисник експропријације ушао у посјед експроприсаних непокретности. Стога, Уставни суд закључује да апелантов захтјев за исплату законских затезних камата од 23. јула 2004. године као дана (како то тврди апелант) када је корисник експропријације ушао у посјед предметних непокретности - није представљао „леgitимно очекивање“ засновано на закону, па апеланту није повријеђено право на имовину из члана II/3к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

(Одлука Уставног суда Босне и Херцеговине, број АП 1132/09 од 30. октобра 2012. године)

